NUM XXXIII.

w SOBOTĘ DNIA 16. SIERPNIA ROKU 1783

Z Londynu dnia 6. Lipca. Wielka barzo temi czaſy była wrzawa u Dworu, tak, iż *Miniſterium* teraznieyſze ledwo nie zoſtało zrzucone, a nowe nie naſtąpiło. Uſtanowienie oſobnego Dworu dla Xiążęcia *Gallii*, było do tych kłótni okazyą. Dla zrozumienia prawdziwey wſzyſtkiego tego przyczyny, trzeba uważać, że ſławna *Koalicya*, z którey ſię składa teraznieyſze *Miniſterium*, chcąc barziey umocnić i weſprzeć ſwòy kredyt, poſtanowiła ſtarać ſię o ziednanie ſobie affektu u Xiążęcia *Gallii*; i naypierwſzą ſprężyną wſzyſtkich do tego końca zmierzaiących robot ieſt *Fox*, Sekre-

tarz Stanu, który osobliwiey się przywiązał do młodego Xiążęcia; i ieszcze przed iego weyściem do *Ministerium*, postrzegano barzo ścisły związek między niemi. Xiąże *Gallii*, nie barzo wielki nieprzyiaciel uciech i rozrywek, a niemaiący ieszcze własnych dochodów, zaciągnoł od nieiakiego czasu znaczne długi. To pobudziło Sekretarza Stanu *Foxa*, do wynależienia sposobu dla ich wypłacenia; zwłaszcza iż Xiąże iuż zaczął rok 21. wieku swego, a zatym mógł iuż być odłączonym od Dworu Oycowskiego, i mieć Dwór i dochody własne. Donioższy więc pomieniony Sekretarz-Stanu *Jzbie - Pospolitey*, iż wkrótce iey poda do roztrząsania rzecz niemałey wagi, ułożył pismo od Tronu, w którymby Król Jmć prosił Jzby, o naznaczenie roczney pensyi dla swego syna, i podał toż pismo Królowi Jmci do podpisania. Król nie chciał go podpisać przypominaiąc Ministrom, iż gdy Lord *North*, za pierwszego swego Ministrowstwa, otrzymał od Parlamentu powiększenie *Listy - Cywilney*, przyrzekł na ten czas był, iż się nie będzie starał w Parlamencie o naznaczenie pensyi dla Xiążęcia *Gallii*, gdy lud i tak podatkami aż nad to był uciśniony. Przydał wszakże Król Jmć, iż gotów był naznaczyć dla swego Syna 50,000. *Funt: Szter:* ale z *Listy Cywilney*; która pensya z dochodami Xięstwa *de Lancaster* uczyniłaby do roku, na 64,000. *Funt: Szter:* Summa właśnie taż sama, iaką miał sam Król Jmć przed swoim na tron wstąpieniem. Oświadczył się ieszcze i z tym Król Jmć, iż ieżeli miał być ustanowiony osobny dom dla Xiążęcia *Gallii*; tedy naznaczenie dla niego Urzędników i officyalistów, do samego Króla należeć będzie: gdy tym czasem wszystkie iuż urzędy Ministrowie napełnili byli, nie radząc się w tym nic Króla Jmci. Ta odpowiedź Królewska nie pomału zastraszyła Sekretarza-Stanu *Foxa*, i iego wspólników, którzy zostali przymuszeni do odłożenia propozycyi iuż w Parlamencie ogłoszoney: a znaiąc dobrze, że gdyby się nietrzymali mocno w tey okoliczności, tedy utra-

ciliby na zawſze wpływanie do gabinetu; odkazali ſię, że złożą ſwe urzędy, i zaraz wezwali wſzyſtkie parlamentowe oſoby do nich przywiązane, które do dóbr ſwoich były wyiechały. Xiąże *Gallii* miał przez kilka godzin konferencyą z Sekretarzem. Stanu *Fox*, na którą i Xiąże *de Portland* i Lord *North* byli wezwani. Król Jmć z ſwoiey ſtrony miał także tegoż ſamego czaſu długą rozmowę z Hrabiami *de Shelburne* i *de Temple* w Pałacu Królowey. Jednakże, mimo tey tak wielkiey wrzawy, powſzechna w *Miniſterium* rewolucya, która ſię iuż była po całey Stolicy rozgłoſiła, nie naſtąpiła; i po nieiakich wytłumaczeniach ſię i uſtąpieniach z obu ſtron uczynionych, dwie wielkie Oſoby do tey ſprawy należące, zupełnie ſię pogodziły, i zgoda do Gabinetu powróciła. Dnia 19. Czerwca wieczorem złożona była Rada w Pałacu *S Jakuba*, na którey wſzyſcy Miniſtrowie znaydowali ſię; i wſzyſcy iednoſtaynie rozumieią, iż na tey radzie poſtanowiono, aby uſtanowienie oſobnego domu dla Xiążęcia *Gallii*, zaraz było Parlamentowi podane.

Z Carogrodu dnia 1. Czerw:

Don *Juan de Bouligny*, który ułożył traktat pokoiu i handlu między *Portą* i *Hiſzpanią*, używa tu teraz wſzyſtkich honorow i przywileiów winnych Miniſtrowi cudzoziemſkiemu. Zamiana tego Traktatu ſtała ſię dnia 24. Kwietnia z zwyczayną uroczyſtością. Z Przedmieścia *Pery* aż do Pałacu *Wielkiego Wezyra*, prowadziła go *Horda* czyli cała Kompania *Janczarſka*.

Co ſię tycze intereſſów publicznych, nic więcey nie widziemy tu, iak tylko przygotowania do woyny. Budują teraz w naſzych warſztatach 5. nowych okrętów woiennych, oprócz innych mnieyſzych, które mogą płynąć za pomocą żaglow i wioſeł.

Z Carogrodu dnia 10. Czerw:

Lubo Traktat handlu między Dworem *Petersburſkim* i *Portą*, iuż ieſt oſtatecznie ułożony, i podpiſany; iednakże dotąd ieſzcze żaden Statek bandery *Roſſyiſkiey* tu ſię nie ukazał: co ieſt dowodem, że tuteyſze ro-

boty gabinetowe nie ſam tylko handel maią za kaniec. Biſurmanin *Anglik Muſtafa*, będący na czele Artyleryi *Ottomańſkiey*, i Szefem Korpuſu Bombardyerow, uſtawicznie pracuie około odlewania wielkiey liczby armat, nie w Arſenale *Tophana*, ale w iedney Ludwiſarni przy ſwoim mieſzkaniu będącey. Sam *Wielki Sultan*, z którym on miewa częſtę konferencye, przyieżdza częſto oglądać iego roboty. Od czaſu także przybycia tu iednego barzo w ſwoiey ſztuce biegłego Officera *Niemieckiego*, układaią nowy Korpus Artyleryi polney konney takiey, iakiey ieſt ieden Korpus w Woyſku *Pruſkim*.

Dnia 30. przeſzłego mieſiąca, uczuliſmy tu po dwakroć trzęſienie ziemi, razem i z hukiem podziemnym i z grzmotami. Ze te trzęſienia były doſyć letkie, nie wielką ſprawiły boiaźń w mieſzkańcach.

Z Carogrodu dnia 13. Czerw:

Sultan Wielki kazał budować iak nayprędzey 5 nowych okrętów woiennych, i kilka innych ſtatków tak wioſłowych, iak żaglowych. Maią tu za rzecz cale niezwyczayną do tych czas, że *Kapitan Baſza*, czyli Wielki Amirał Państwa *Ottomańſkiego*, krążący teraz z ſwoią Flotą w *Kanale*, zieżdża tu czaſami, i znayduie ſię na wſzyſtkich Radach Stanu; co pokazuie oczywiście, że ma zupełną ufność u ſwoiego Monarchy.

Jbrahim Effendi, *Mufti*, umarł tu niedawno, maiący więcey nad 90. lat wieku ſwego. Na mieyſce iego *Wielki Sultan* wyznaczył nieiakiego *Nurri Effendi*, w leciech podeſzłego, i we wſzyſtkim tym, co ſię tycze religii i rządu, dobrze biegłego.

Z Madrytu dnia 23. Czerwca.

W nocy z dnia 2. na dzień 3. teraźnieyſzego mieſiąca, *Infant*, Syn Xiążęcia *Aſturyi*, wpadł nagle w wielką gorączkę, z ciężkością w pierſiach nadzwyczayną, i z innemi niebeſpiecznemi znakami. Mimo wſzyſtkich zabiegow i lekarſtw, i modlitw naprzód prywatnych, a potym publicznych, choroba tak ſię powiękſzyła, iż po nieiakich ſłabych nadzieiach, gruntowanych barziey na naſzych żądaniach, aniżeli na prawdziwym ſtanie chorego *Infanta*, umarł on dnia 11. tego Mieſiąca o godzinie 11 z rana, z wielką żałością Króla i Familii Królewſkiey.

NUM XXXIII.

SUPLEMEN

DO GAZET WILENSKICH

w SOBOTĘ DNIA 16. SIERPNIA ROK 1783.

Z Sztokolmu dnia 20. Czerw: Rozumieliśmy, że przypadek przytrafiony Królowi Jmci naszemu w złamaniu lewey ręki, opóźni widzenie się Jego z Jmperatorową Jeymcią *Rossyiską*; ale teraz dowiaduiemy się, że to widzenie się nastąpi nie chybnie dnia 30. tegó miesiąca, w miasteczku *Fridericks Ham* leżącym nad Golfem *Finlandzkim.* Szambelan Baron *de Wreede* poiechał iuż do *Petersburga*, z oznaymieniem Jmperatorowey tak o przypadku Królewskim, iak i o innych okolicznościach podróży. Królewic nasz zupełnie wyszedł z zaszczepioney sobie ospy; i z tey okoliczności Królowa Jeymć będzie odbierała poiutrze powinszowania.

Z Wersalu dnia 28. Czerwca. Czytamy tu Manifest *Rossyi*, czyli raczey Deklaracyą Jmperatorowey Jeymci *Rossyiskiey*, podaną Dworom *Berlińskiemu*, *Sztokolmskiemu* i *Kopenhaskiemu*, zawieraiącą w sobie te pobudki, które przywiodły Jmperatorową Jeymć do posłania woyska swego do *Krymu*, dla obięcia tey Półwyspy. Pobudki te są następuiące:

„ Ze *Porta* od czasu Traktatu *Kainardskiego*, przez który uznała *Tatarow Krymskich* za *niepodległych*, nie przestaie postępować przeciwko swoim obowiązkom, bądź czyniąc się panią w niektórych częściach kraiu do siebie nie należącego, bądź wzniecaiąc niezgody przez buntowanie narodow przeciwko ich własnemu i prawnemu Hanowi, przymuszaiąc go do ucieczki i szukania obrony w protekcyi *Rossyiskiey*, która w rzeczy samey przywróciła go do Pań-

ſtwa, mimo taiemnych zabiegow i pienię̨dzy, które ſypali poſłańcy *Tureccy* dla utrzymywania buntu: Ze *Porta* uznawſzy uroczyście kray *Krymſki* za niepodległy na zawſze, bezprawnie iednak i deſpotycznie poſtąpiła z wyſpą *Tamanem*; kiedy ieden Officer *Turecki*, z rozkazu ſwego Monarchy, przybył na obięcie tey wyſpy; kiedy Han *Krymſki*, dowiedziawſzy ſię o tym poſtępku, i o pretenſyach Poſłańca, wyſłał do niego iednego z ſwoich Officerow dowiaduiąc ſię, dla czego *Porta* przywłaſzcza ſobie to mieyſce, które nigdy nie było oderwane od Państwa *Krymſkiego*, i we wſzyſtkich czaſach było iego częścią; kiedy tenże Officer *Turecki*, nie tylko nie ſłuchał tych ſprawiedliwych przekładań Hana, ale ieſzcze depcąc wſzelkie prawidła prawa narodow, i nie maiąc względu na święty charakter Miniſtra przyſłanego od Pana udzielnego, temuż *Krymſkiemu* Miniſtrowi łeb uciąć kazał.. Takie zniewagi i zdzierſtwa (przydaie ſię w tym Manifeście) że nie będą mogły nie odnawiać ſię w dalſzym czaſie, i ſprawować wielkich zamieſzań w kraiach ſąſiedzkich Imperatorowey Jeymci; z tych przyczyn taż Monarchini ſądzi za rzecz potrzebną wcześnie im zabiedz; i dla gruntownego umocnienia *Tatarow* w ich *Independencyi*, o którą dla nich poſtarała ſię, muſiała ich kray ſwoim woyſkiem oſadzić; i poty go trzymać będzie, póki iey nie będą wrócone koſzty łożone bądź na przeſzłey woynie, bądź od czaſu pokoiu, dla ubeſpieczenia temu kraiowi wolności i niepodległości.

Y to ieſt treść tey ſławney Deklaracyi Dworu *Petersburſkiego*, wydaney dnia 13. mieſiąca Maia przeſzłego. Nie ieſt ona wydaniem woyny *Porcie*, iak pierwiey rozumiano; i ieżeli *Dywan* będzie mógł ſpokoynym okiem patrzać na *Krym* zoſtaiący pod dependencyą *Roſſyi*; ieżeli ſię nie będzie obawiał, ażeby z portów tey Półwyſpy nie wyſzła kiedy Flota, i niewprowadziła *do Carogrodu* ze 20. lub 30. tyſięcy woyſka *Roſſyiſkiego*, pierwiey nimby o iego przybyciu tam dowiedziano ſię: tedy będzie mógł ieſzcze uniknąć woyny. Lecz ſtrona trzymaiących w *Krymie* z *Portą* ieſt tak liczna, i niebeſpieczeńſtwo, w które popada

taż *Porta* dopuſzczaiąc *Roſſyi* rozprzeſtrzeniać ſię na tey Półwyſpie, ieſt tak widoczne, iż prawie rzecz ieſt niepodobna, żeby ten poſtępek *Roſſyi* nie był poczytany od *Porty* za zgwałcenie Traktatu *Kainardſkiego*, i za wydanie tym ſamym woyny, i niepobudził *Turkow* do poruſzenia oſtatnich ſił, dla odpędzenia od brzegow *Morza-Czarnego* ſąſiadów tak niebeſpiecznych. Jeżeli na ten czas do odporu mężnego *Porty*, przyſtąpi ieſzcze pośrzednictwo Państw *Europeyſkich*, których intereſem ieſt, aby Państwo *Ottomańſkie* nie było rozrywane; ieżeli *Francya*, iak upewniaią, poſtanowiona ieſt uzbroić ſię na iey obronę; ieżeli *Anglia* mianowicie nie będzie dawała *Roſſyi* ſkuteczney pomocy w doświadczonych maytkach i pieniądzach: można ſię w takich okolicznościach ſpodziewać, że woyna uroczyście nie wybuchnie, że wſzyſtko ſię zakończy na trzymaniu *Krymu*, i że *Roſſya*, przeſtaiąc na tym, iż przez obietnicę *Porty* ieſzcze uroczyſtſzą aniżeli ieſt Traktat *Kainardſki*, uwolni na zawſze od iarzma *Tureckiego* tę piękną część *Azyi*, ktòra z nią graniczy; będzie mogła wyprowadzić ſwoie woyſka na nalegania Państw pośrzedniczych. Co ſię zaś tycze Ceſarza, choćby i był w rzeczy ſamey ſławny proiekt wypędzenia *Turkow z Europy*, tedy liczne i ważne przyczyny, będą mogły odwieść tego Monarchę od takiego zamyſłu, przekonywaiąc go, iż interes całey *Europy* nie dopuſzcza wykonania takiego kroku. W reſzcie nie namieniemy tu nic o tych wieściach, które rozſiano po przybyciu tu oſtatniego Kuryera z *Berlina*. Wſzyſtkie roboty gabinetowe, do których pobudką ſą poſtępki *Roſſyi* i uzbraiania ſię Ceſarza, tak gęſtą zaſłoną ſą zakryte, iż niepodobna rzecz ieſt przeyrzeć, co zamyślaią? i iak poſtąpią w tym wielkim ſporze inne Państwa *Europeyſkie*?

Z Spa dnia 4. Lipca.

Mamy pewną wiadomość, że będziemy tu mieli przez tydzień Gościa, w oſobie Xiążęcia Jmci Hrabi *Arteżyi*, pod imieniem Hrabi *de Chateau-Roux*. Ma on tu przybyć na dzień 9. teraznieyſzego mieſiąca, i będzie ſtał w Pałacu *Lion-Noir*, zamowionym iuż na ten koniec

od Margrafa de *Ste-Croix* Ministra Pełnomocnego Króla Jmci *Francuskiego*. Ten to iest Pałać, w którym stał Król Jmć *Szwecki*, po nim Xiąże *Henryk Pruski*, a potym Xiąże *de Glocester*. Już tu od nieiakiego czasu znayduie się Xiąże Jmć Prymas *Polski*, i nie mało osob naypierwszey godności.

Z Hamburga dnia 25. Lipca.

Podług listu autentycznego z *Carogrodu* pod dniem 25. Czerwca pisanego, na dniu 21. Czerwca nastąpiło podpisanie i zamiana *Handlowego Traktatu* między *Rossyiskim* Pełnomocnym Ministrem Panem *de Bułhaków* i *Ottomańskim* W. *Kanclerzem Seyd-Mehemed Hairy Effendi;* składa się on z 81. Artykułów z których te są przednieysze.

„ Wolna *Banderze Rossyiskiey u Porty* żegluga i handel „ we wszystkich kraiach i na „ każdym morzu, bez nay„ mnieyszego ograniczenia.„

„ Kapitulacye wszystkich „ narodów z *Portą*, osobliwie „ *Francyi i Anglii*, są także „ i dla *Rossyi* ustanowione.

„ Skassowanie wszystkich „ *uprzywileiowanych Kompanii* „ czyli *Monopoliów*, dla kupna „ lub przedaży towarów.„

„ Pomoc dla wszystkich „ okrętów w potrzebie będą„ cych.„

„ Jedne tylko od towarów „ cło po 3. od 100. przy „ wprowadzeniu ich lub wy„ prowadzeniu, które maią „ opłacać na tym mieyscu, na „ którym one kupowane lub „ przedawane będą.„

„ Powszechna *Taryffa*, któ„ ra na zawsze służyć ma po „ wszystkich kraiach należą„ cych do *Porty*.„

„ Wszystkie inne cła, po„ datki, i opłacania pieniężne „ są skassowane.„

„ Wolne przeyście bez opła„ cania towarów, zboża, in„ nych produktów i towarów „ z manufaktur z *Rossyi* i in„ nych kraiow innych *Poten*„ *cyi*.„

„ Wolny wywoz zakaza„ nych do tych czas towarów, „ iako ryżu, kawy, oliwy, „ iedwabiu &c.„

„ Gwarancya względem *Bar*„ *barzyńskich*. i innych mor„ skich rozboyników.„

„ Założenie publicznych „ mieysc dla pożytku han„ dlu.„

„ Prawo utrzymania Do„ mowych różnych Magazy„ nów.

„ Różne *Stypulacye* dla do„ bra kupców *Rossyiskich* „ w przypadku ich proces„ su &c.„